

BÖLÜM 15

YÖNETİŞİM, SOSYAL SORUMLULUK VE YEŞİL STRATEJİ İLİŞKİSİNİN SÜRDÜRÜLEBİLİR ÇEVREYE ETKİSİ ÜZERİNE KAVRAMSAL BİR BAKIŞ

Güven KARAMAN¹

GİRİŞ

Gezegemizdeki ekosistem son yıllarda şaşırtıcı bir şekilde değişim yaşamaktadır. Bu değişimlerin kaynağında ekosistemin kendisinden kaynaklı tektonik sebeplerden daha çok insan ve onun faaliyetlerinin yer aldığı bilinmektedir. Nüfusun ve buna bağlı kirliliğin hızla artması, fosil kaynaklı yakıtların kullanımı ve buna bağlı atmosferdeki sera gazı emisyonundaki artış, ormansızlaştırma, vb. faaliyetlerin arkasında hep bir insan faaliyeti yer almaktadır (Tilman & Lehman, 2001). Bu faaliyetler iklim değişikliğine neden olmaktadır. İnsan, faaliyetleriyle çevreye verdiği zararlar sonucunda iklimsel değişimler, kuraklık, çölleşme, temiz su kaynaklarındaki azalma, vb. olumsuzlar hem insanın hem de diğer canlıların doğal yaşam kalitesini olumsuz etkilemektedir (Seebacher & Franklin, 2012). Kısaca, insan bindiği dalı kesmektedir.

Doğal kaynakların sınırlı olduğu bilinmeli, basit bir emtia gibi görülmemeli, korunmalı ve bozulmadan gelecek nesillere bırakılmalıdır. Bunun için sorumlu bir anlayışa ve köklü bir paradigma dönüşümüne ihtiyaç vardır.

Günümüzde dünyanın çözüm arayışında olduğu en önemli sorunların merkezine iklim değişikliği yerleşmiştir. Bu ise bir veya birkaç kişi, işletme veya ülkenin tek başına çözebileceği bir sorun değildir. Böylesi küresel bir sorun ancak yönetim kavramının odağında yer alan birlikte hareket etme, işbirliği ve geniş katılımlı bir mutabakat ilkelerinin içselleştirilmesiyle ortaya konulacak ilkeler, izlenecek stratejiler ve çevre dostu uygulamalar ile çözülmesi mümkündür.

YÖNETİŞİM

Yönetişim kavramı, 1980'li yıllarda küreselleşmeyle birlikte devletin ekonomiye müdahalesini sınırlayan, ekonominin uluslararası dolaşımını ve daha güçlü hale

¹ Dr., Ordu Üniversitesi Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu, gkaraman28@hotmail.com

gelmesini sağlayan neoliberal anlayışın “devlete karşı piyasa” formülünün küresel yeni sorunlar karşısında yetersizliğinin sorgulanmasıyla birlikte 1989 yılında, uluslararası (Dünya Bankası, IMF, vb.) kuruluşların “devlet ile birlikte piyasa ve sivil toplum” savıyla ortaya çıkan ve giderek kullanımı yaygınlaşan bir terimdir (Kalfa & Atalay, 2008).

Yönetişim sözcüğü, yönetim ve iletişim kavramlarında yer alan “yönet” ve “işim” eklerinin birleşmesiyle oluşmuş olup karşılıklı etkileşimi vurgulamaktadır (Fidan, 2011). Bu sözcük Latince de ilke belirleme, yönlendirme, kural koyma anlamına gelen “gubarnare” ile karşılık bulmaktadır (Memduhoğlu & Yılmaz, 2017).

Yönetişim, kamu işletmeciliğine iki önemli yenilik getirmiştir. Bunun ilki kamuda yeniden yapılanma ile devleti düzenleyici bir aktör haline getirmek, diğeri ise devleti tek karar alma mekanizmasından çıkarıp sürece sivil toplum ve özel sektörde de dâhil ederek katılımcı yönetim anlayışını tesis etmektir (Kalfa & Ataay, 2008).

Alan yazında, yönetişim kavramına farklı tanımlar getirilmesinin nedeni kavramın hukuk, siyaset, kamu yönetimi, işletme ve uluslararası ilişkiler vb. birçok disiplinle ilgili olması, buna ilaveten yerel, ulusal ve küresel ölçeklerde uygulanabilir olmasından kaynaklanmaktadır (Sobacı, 2007).

Kooiman’a (1999) göre yönetişim, amaçların yerine getirilebilmesi için ilgili paydaşların katılımı ve işbirliği ile uygulanan ortak çabalar bütünüdür.

Yönetişim, başkaları aracılığı ile işgörme anlayışına başkalarıyla işbirliği yapma ve katılım sağlama anlayışını getirmiştir.

Yönetişim, güç ve sorumlulukların nasıl kullanılacağını, kararların nasıl alınacağını, halkın ve diğer paydaşların nasıl söz sahibi olacağını belirleyen yapılar, süreçler ve gelenekler arasındaki etkileşimleri açıklamaktadır (Graham, Amos & Plumtre, 2003).

Yönetişim aynı zamanda devletin tek başına yetersiz kaldığı büyük ölçekli toplumsal sorunların çözümünü kolaylaştırmaktadır. Örneğin, 6 Şubat 2023 tarihinde Türkiye’de, 10 ilde (Kahramanmaraş, Hatay, Gaziantep, Osmaniye, Malatya, Adana, Diyarbakır, Şanlıurfa, Adıyaman ve Kilis) 7,7 ve 7,6 büyüklüğünde iki deprem meydana gelmiştir. “Yüzyılın Felaketi” olarak adlandırılan depremde, merkezi kamu kurumları (AFAT, Polis, Sağlık, Çevre ve Şehircilik, Diyanet vb.), yerel kamu kurumları (belediyeler, özel idareler, muhtarlıklar vb.), sivil toplum kuruluşları (dernek, vakıf, sendika, vb.), özel sektör (inşaat, gıda, giyim, yakacak vb.) işletmeler kaynaklarını ve uzmanlık alanlarını birleştirmek suretiyle işbirliği ve koordinasyon halinde afet bölgesinde görev yapmaları felaketin yol açtığı sorunun daha kısa sürede çözülmesini kolaylaştırmıştır.

Yönetişim, toplumsal sorunları çözmek ve yeni fırsatlar oluşturmak için kamu ve özel etkileşimlere ihtiyaç duyar. Bu etkileşimlere rehberlik eden ilkelerin formüle edilmesini ve uygulanmasını mümkün kılan yapıların oluşumuna özen göstermeyi kapsar (Kooiman & Bavinck, 2005).

Yönetişim Düzeyleri

Yönetişim, kamuyu ilgilendiren konularda sivil toplum kuruluşları gibi diğer aktörlerin karar alma ve uygulama sürecine nasıl dâhil olacağı ve nasıl bir rol oynayabileceği ve farklı hükümet düzeyleriyle nasıl etkileşimde bulunacağıyla ilgilidir. Diğer bir ifade ile yönetişim, karar alma ve uygulama sürecine resmi ve resmi olmayan aktörleri bir araya getirecek yapılara odaklanır.

Yönetişimdeki aktörlerden biri devlettir. Devletlerin yönetim yapıları diğer aktörlerin yönetişim sürecine nasıl dâhil olacağı noktasında belirleyicidir. Örneğin, Türkiye'nin yönetim yapısına bağlı olarak yönetişim yapısı: yerel, bölgesel ve ulusal düzeyde oluşturulması mümkündür. Alan yazında yönetişimin farklı düzeylerde sınıflandırıldığı görülmektedir. Bu çalışmada ise örgütsel açıdan yönetişim düzeyleri: uluslararası yönetişim, ulusal yönetişim, yerel yönetişim ve kurumsal yönetişim başlıklarıyla irdelenmektedir.

Uluslararası Yönetişim Yapısı, Devletlerin tek tek üstesinden gelemeyeceği ancak sorunun da bir parçası olarak dışarıda kalamayacağı durumda kurulan işbirliğine dayalı yönetişim yapısıdır. Kısaca küresel ölçekteki yapılar olarak tanımlanabilir (Graham, Amos & Plumtre, 2003). Örneğin, iklim değişikliği sorunu bir veya birkaç ülkenin tek başına üstesinden gelemeyeceği küresel bir sorundur. Bu sorunun çözümü için ülkeleri sürece dâhil etmek üzere "Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi" (Dağdemir, 2005) ortaya konulmuştur.

Ulusal Yönetişim Yapısı, ulusal politikaların belirlenmesi ve uygulanmasında geniş katılımlı ve toplumsal mutabakatın sağlanması için kurulmaktadır (Sobacı, 2007). Örneğin, istihdamı artırmak, işsizlikle ve kayıt dışı istihdamla mücadele etmek için ulusal istihdam stratejileri ve eylem planının oluşturulması ve uygulanabilmesi tüm tarafların katılımını ve işbirliğini gerektirir. Bunun için 4904 sayılı Türkiye İş Kurumu Kanununun 4. Maddesinde: kamu kurum ve kuruluşları, meslek odaları (Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, ziraat odaları vb.), sendikalar (işçi ve işveren), engelliler konfederasyonunun yer aldığı Genel Kurul (Mevzuat, 2003) ulusal düzeyde oluşturulan bir yönetişim yapısıdır.

Yerel Yönetişim Yapısı, yerel düzeyde halkın ortak ihtiyaçlarını karşılama, yerel kalkınmayı güçlendirme vb. konularda paydaşların katılımını ve desteğini almak üzere kurulur. Örneğin, yerel yönetimlerin, kamu kurum ve kuruluşlarının, meslek odalarının ve sivil toplum kuruluşlarının hemşehricilik hukukuyla bulunduğu

kent konseylerinin yapısı (Mevzuat, 2006) yerel düzeyde oluşturulan bir yönetim yapısıdır.

Kurumsal Yönetişim, işletmenin belirsiz ve karmaşık bir ortamda, sorunlarla başa çıkabilmek ve rekabet gücü kazanmak üzere üst yapısının paydaş katılımı ve işbirliği ile yönetilmesidir. Diğer bir ifade ile işletmenin karar alma sürecine paydaşların (hissedarlar, çalışanlar, tedarikçiler vb.) dâhil edilmesidir. Bu yönetim tekniği, işletmenin yönetim faaliyetlerinin bir ekip tarafından yerine getirilmesi gerektiğini savunmaktadır. Buna göre işletmenin vizyonu, misyonu, stratejileri, yapısı, kültürü ve liderlik biçimi gibi kurumsal beyne ve bedene ait unsurların kim tarafından belirleneceği ve düzenleneceği sorularına cevap aramaktadır (İşcan & Kaygın, 2009). Bu kapsamda kurumsal amaç ve stratejilerin gerçekleştirilmesinde kurumsal yönetim kilit öneme sahiptir. Bu nedenle işletmeler yönetim ilkelerinin uygulanmasına yönelik stratejilerini ve etkili rotalarını geliştirmek ve kurumsal yönetim politikalarının ve uygulamalarının ne olması gerektiğini araştırmak zorundadır. Bir işletmenin performansı, piyasa değeri ve güvenilirliği açısından kurumsal yönetim önemlidir (Araz & Crowther, 2008). Dolayısıyla her işletme kurumsal yönetim ilkelerini benimsemeli ve uygulanması gerektiğinin farkında olmalıdır.

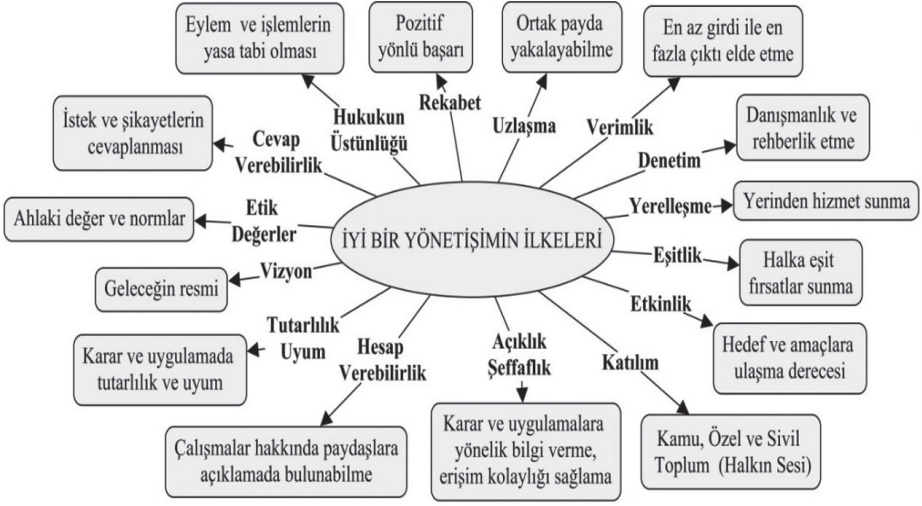
Yukarıda belirtilen yönetim düzeylerinde kurulacak yapılarda: ziraat odaları, kooperatifler vb. sivil toplum kuruluşları, araştırma enstitüleri, dini liderler, finans kurumları, siyasi partiler, medya, lobiciler, uluslararası bağışçılar, çok uluslu şirketler vb. karar verme ve uygulama sürecini etkilemede rol oynayabilirler (Graham, Amos & Plumtre, 2003). İyi bir yönetim, paydaşlar arası karşılıklı ilişkilerin etkin ve sürdürülebilir olmasına bağlıdır.

Yönetişimin İlkeleri

Yönetişim, devletin özel sektörün ve sivil toplum kuruluşlarının etkileşimini, birlikteliğini ve işbirliğini teşvik eder. Bunun sağlanabilmesi bir takım ilkeler ile mümkündür.

Yönetişimin ilkeleri Şekil 1'de belirtilmiştir.

İyi bir yönetim sağlamak ve amaçlanan sonuçlara ulaşmak için, paydaşların işbirliğini teşvik eden, farklı kaynakları birleştiren farklı ölçeklerde ve yetki alanlarındaki çok düzeyli düzenlemeler, tasarım ve uygulamalar ile değere dayalı standartların rehberliği gereklidir. Bu kapsamda Şekil 1'de yer alan ilkelere dayalı yönetim, belirsizlik ve karmaşıklıkla başa çıkmada oldukça önemlidir. Toplumun ve kaynakların yönetiminde çok aktörlü yapılar kamusal hizmetlerin etkin, verimli ve şeffaf bir şekilde sunumunda yeni bir anlayışı işaret etmektedir (Sobacı, 2007).

Şekil 1. Yönetişimin İlkeleri

Kaynak: Memduhoğlu & Yılmaz, 2017'den uyarlanmıştır.

SOSYAL SORUMLULUK

Sorumluluk, karakter ve davranış kimliğinin bir yönüdür. Çünkü davranış eylemlerle nesnelleşmektedir. İnsan doğası gereği hesap verebilirlik arar ve belirli eylemlerden ve bu eylemlerin sonuçlarından kimin sorumlu olduğunu bilmek ister. Dolayısıyla sorumluluk cevap verebilirlik ile karşılık bulur. Buna göre ortaya çıkan sonucun sorumluluğu birileri tarafından üstlenilmesini gerektirir. Bu bağlamda sorumluluk kavramı, bireyin ahlaki bir varlık olduğunu varsayar (Bivins, 2006).

Birey, bir eyleminden hem işlevsel hem de ahlaki olarak sorumludur. Normal koşullarda bazıları bu eylem nedeniyle zarara uğradığında sorumlu kişinin eylem için meşru bir mazereti söz konusu olamaz. Uygun ahlaki eylem standartlarına bağlılığı sürdürmek için bireyin kendi kendini denetleme, düzenleme ve kendi kendini motive etmesi gereklidir.

Sorumluluk, sorumlu olan bir özne, bu öznenin sorumlu olduğu bir nesne ve bu öznenin o nesneden sorumlu olduğu bir çevre arasındaki ilişkiden oluştuğu için ilişkisel bir durum söz konusudur (Duff, 2004).

Sorumluluk kavramı ticari bir ortamda kullanıldığında, bir kişiye pozisyonunun, işlevinin veya işinin doğası gereği atanan bir görev veya yükümlülük alanı olarak tanımlanabilir. Örneğin, bir medya çalışanının sorumluluğu, kamuoyuna yalan söylememe, sorumlu bir dil kullanma olabilir (Bivins, 2006). Bu durumda görevle ahlaki yükümlülükler birleşir. O halde sorumluluk, yalnızca verilen

görevin işlevsel yükümlülüklerini değil, aynı zamanda ahlaki yükümlülükleri de yerine getirme görevinden oluşur.

Sosyal sorumluluk, bir kişinin kararlarının ve eylemlerinin tüm sosyal sistem üzerindeki etkilerini dikkate alma yükümlülüğünü ifade eder (Carroll,1999). Diğer bir ifade ile bireylerin ve/veya işletmelerin etik değerler doğrultusunda, çevrenin ve toplumun çıkarlarına duyarlı olmaları ve buna göre hareket etmeleridir. Bu kapsamda sosyal sorumluluk, özünde bireysel bir görev ve sorumluluk olmakla birlikte kurumsal boyutu ağırlıklı olan bir kavramdır (Crowther & Aras, 2008).

Mintzberg'e (1983) göre kurumsal sosyal sorumluluk, bir geri ödeme beklentisi olmayan etik bir davranış olarak bencillik ve açgözlülüğün ötesinde topluma hizmet etmek için bazı eylemlerde bulunan işletmeler anlamına gelir.

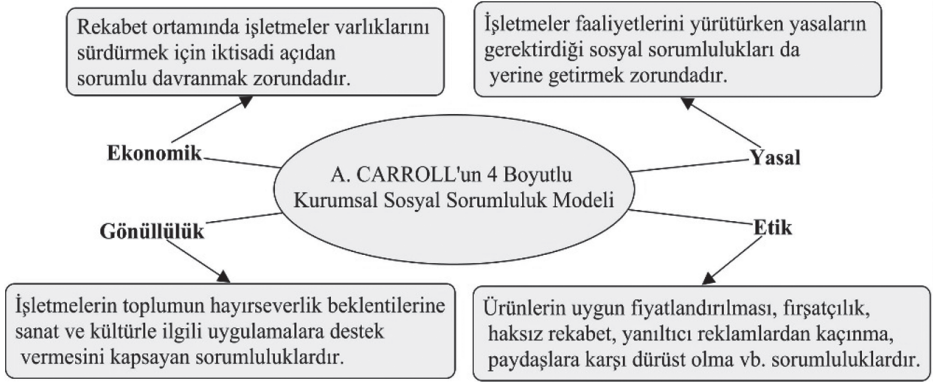
World Business Council for Sustainable Development (Dünya Sürdürülebilir Kalkınma İş Konseyi), KSS'yi yaşam kalitelerini artırmak için çalışanlar, aileleri, yerel halk ve genel olarak toplumla birlikte çalışarak sürdürülebilir ekonomik kalkınmaya katkıda bulunmaya yönelik iş taahhüdü olarak tanımlamaktadır (Wan-Jan, 2006).

Lantos (2001) kurumsal sosyal sorumluluğu, etik, özgecil ve stratejik olarak 3'e ayırmıştır. Etik KSS, firmaların faaliyetlerinden kaynaklanabilecek yaralanmaları ve zararları önlemek için ahlaki olarak sorumlu olma talebidir. Bu tür bir KSS, tüm firmalardan beklenir ve asgari düzeyde yerine getirilmesi gerekir. Özgecil KSS, olası kişisel veya örgütsel fedakârlıkla, isteğe bağlı gerçekleşen hizmetlerdir. Stratejik KSS ise bir firmanın belirli stratejik iş hedeflerine ulaşan özenli kurumsal toplum hizmeti faaliyetlerini üstlenmesidir.

Carroll'un (1999), işletmelerin sosyal sorumluk görevini 4 boyutta açıkladığı model Şekil 2'de belirtilmiştir.

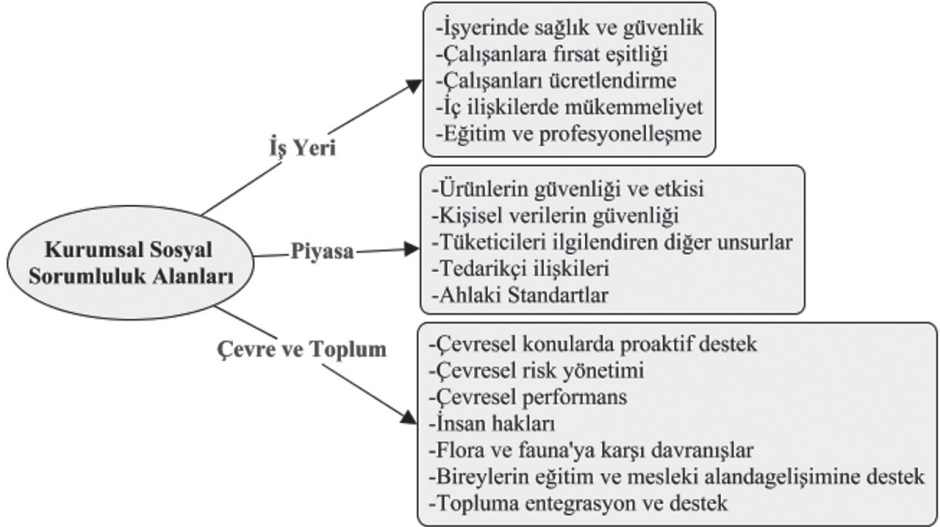
İşletmelerin sorumlulukları aşağıdan yukarı sıralandığında temelde ekonomik sorumluluk, en üst kısımda ise gönüllülük (hayırseverlik) yer alır (Windsor, 2001). Bu durumda ekonomik sorumluluk zenginliği getirirken diğer taraftan ahlaki duyarlılığa veya takdir yetkisinin kötüye kullanılmasına yol açmaması önemlidir.

Kurumsal sosyal sorumluluk alanları literatürde farklı sınıflandırıldığı görülmektedir. Bu alanları Şekil 3'de belirtildiği gibi üç başlıkta toplamak mümkündür.

Şekil 2. A. CARROLL'un 4 Boyutlu Sosyal Sorumluluk Modeli

Kaynak: Carroll, 1999'dan uyarlanmıştır.

Şekil 3. Kurumsal Sosyal Sorumluluk Alanları

Kaynak: Balı & Cinel, 2011'den uyarlanmıştır.

Şekil 3'e göre işletmelerin kendi iç çevresine, yakın ve genel çevreye karşı sorumluluklarının olduğu, bu sorumlulukların ise iş yerinde başladığı söylenebilir. İşletmelerin amaçlarından biri de hayatını devam ettirmektir (Genç, 2005). Bu kapsamda kısa, orta ve uzun vadeli çevre odaklı planlama ve izlenecek stratejilerin işletmelere rekabet gücü ve itibar kazandıracağı düşünülmektedir

Kurumsal sosyal sorumluluğun ilgi alanlarından biri de çevrenin korunmasıyla ilgilidir. Örneğin, Adidas firması, plastik atıklardan yeni spor ayakkabılar üretmek için Parley for the Oceans ile ortaklık kurmuştur. Okyanus ve plajlardan

plastikleri toplama görevini Parley yerine getiriyor. Adidas ise plastik atıklarını kullanılabilir malzemeye dönüştürüyor. Böylece bu ortaklık sayesinde okyanus ve plajlardaki plastik kirliliğinin azaltılması sağlanıyor (Sürdürülebilirlik, 2023).

Bu kapsamda işletmeler, izleyecekleri iş stratejilerinde çevreye duyarlı olmaları ve çevre dostu uygulamalar ile kurumsal itibar ve rekabet gücü kazanacağı söylenebilir.

YEŞİL STRATEJİ VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

Son yıllarda, çevre yönetimine odaklı küresel ısınma, sera gazları ve bireylerin karbon ayak izi vb. kavramlar her gün haberlerde ve bilimsel raporlarda yaygın duyulan terimler haline geldi (Olson, 2008).

Doğal çevrenin yanında toplumsal çevre, maddi çevrenin yanı başında manevi çevre, bugünkü çevrenin ötesinde yarınki çevre insanı kuşatmıştır (Martı, 2019). Bu kapsamda ortaya konulan stratejik düşünce tarzından en önemlisi çevrenin tüm yönleriyle korunması ve gelecek nesillere bozulmadan teslim edilmesidir. Örneğin, su sadece akarsu, deniz vb. algılanmamalı, suyun insan yaşamı ve refahı için vazgeçilmez bir ihtiyaç olduğu, değerli ve sınırlı bir kaynak olduğu, kirlenmeden ve israf edilmemesiyle kullanılması ve gelecek nesillere teslim edilmesi gerektiği düşünülmelidir (Wheelen & Hunger, 2012; Lynch, 2015).

Dünya çapındaki iklim değişikliği ve doğal kaynakların korunması vb. kritik sorunlara farkındalık her geçen gün artmaya ve bu sorunların çözümü için küresel ortak bir zorunluluk oluştu (Olson, 2008). Büyük ölçekli dönüşüme duyulan ihtiyaç daha da belirginleşti. Örneğin, yasal düzenlemeler sonucunda motorlu taşıtların egzoz emisyonlarını azaltma da önemli bir mesafe alındı. Buna rağmen günümüzde yakılan ormanlar, çöle dönen topraklar, kuruyan akarsular, küresel ısınma, iklim değişikliği, asit yağmurları, tekelleşen rezervler, açlık sınırı altındaki milyonlar vb. çevresel sorunların arkasında bilinç kirlenmesine dayalı insan unsurunun yattığı bilinmektedir.

Çevrenin korunması konusunda yasal düzenlemeler önemli bir değişim aracı olmakla birlikte bunun yanında çevreye duyarlılık hususunda bireyden topluma, yerelden uluslararasına geniş bir yelpazede köklü bir paradigma değişimine de ihtiyaç bulunmaktadır. Bu kapsamda çevrenin korunmasına yönelik küresel ortak çaba ortaya konulması doğal kaynakların sürdürülebilirliği açısından oldukça önemlidir.

Sürdürülebilirlik kavramı, ilk olarak ormanların uzun vadeli olarak nasıl yönetilmesi gerektiğini belirlemek için yenisi büyümeden kesim yapılmaması için kullanılmıştır. Kavram günümüzde farklı disiplinlerde o disiplinin özellikleri bo-

yutuyla ele alınmakta olsa bile çıkış noktası doğal kaynakların korunmasını ve devamlılığının sağlanmasını içermektedir (Güner, 2020).

1987 yılında Birleşmiş Milletler Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu yayınladığı “Ortak Geleceğimiz” raporunda sürdürülebilirliği, doğanın gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılama yeteneği tehlikeye atmadan, bugünün ihtiyaçlarını karşılayarak kalkınmayı devam ettirebilme yeteneği olarak tanımladı (Matusya & Yarime, 2014).

Sürdürülebilirlik, bugünün ihtiyaçları karşılanırken doğal kaynaklara gelecek nesillerin de gereksinim duyacağı düşüncesini teşvik eder (Kuhlman & Farrington, 2010). Buna göre bir taraftan ihtiyaçlar karşılanırken diğer taraftan kaynakların devamlılığını sağlayabilecek çevre dostu uygulamaları teşvik eden yeşil stratejilere ihtiyaç vardır. Yeşil strateji, işletmelerin politikaları, hedefleri ve operasyonlarını tamamlayan ve çevreye olumlu katkısı olan kararların alınmasını sağlayan stratejilerdir.

Olson’a (2008) göre, yeşil strateji formülasyonu diğer kurumsal programlar ve projeler ile karşılıklı bağımlılıkları dikkate almalı ve buna göre kurumsal düzeyde yeşil bir strateji şu ilkeleri içermelidir.

- i. *Yeşil bir strateji, ortak bir farkındalık ve eylem kültürünü teşvik eder.* Bu kapsamda işletmeler çevresel farkındalığın ve proaktif davranışın çalışanların rutin faaliyetlerinin bir parçası olduğu bir kültür oluşturmak için çalışmalıdır. Bu kültürde yaşamın kolay, eğlenceli ve ödüllendirici olması için iç ve dış paydaşlara uygun araçlar ve eğitimler verilmelidir.
- ii. *Yeşil bir strateji, kararları ve çevreyi iyileştiren dönüşüm girişimlerini kolaylaştırır.* Çevre üzerindeki etkilerine göre karar verme yeteneği, karar vermeyi kolaylaştıran mevcut diğer kriterlerle entegre edilmelidir. Yeşil bir strateji tarafından belirlenen öncelikler, işletmenin diğer stratejileri ile entegre edilmelidir. Böylece öncelikler hizalanır ve çatışan çıkarlar kolayca çözülür.
- iii. *Yeşil bir strateji, uygun maliyet ve cazip değer önerisi içerir.* Yeşil bir strateji için iş gerekçesi ve desteklediği eylemler, nihai maliyet ve gelir açısından faydaları belirlemeye çalışmalıdır. Niteliksel ve nicelikselleşmiş fırsatlar için fayda ve değer önerisine daha geniş bakış açısının benimsenmesini sağlamalıdır.

Küresel çaplı çevresel sorunlar (hava, su kirliliği, atıklar vb.) kısa vade de tamamen çözülebilmesi imkânsızdır. Ancak uzun vadeli planlama, hükümet politikaları, işletmelerin çabaları ve halkın katılımı ile sorunların azaltılması daha yaşanabilir ve kaliteli bir ortam elde edilmesi mümkündür.

YÖNETİŞİM, SOSYAL SORUMLULUK VE YEŞİL STRATEJİ İLİŞKİSİNİN SÜRDÜRÜLEBİLİR ÇEVREYE ETKİSİ

Artan çevresel karmaşıklık, çeşitlilik ve dinamik değişimlerden kaynaklı sorunlara ve/veya fırsatlara tek bir aktörün yanıt verecek kaynaklara sahip olmayışı, bazı hükümetlerin katı tutumlarından kaynaklanan çözüm üretme yeteneklerindeki azalmalar, güç ve otoritenin uluslararası doğru kayması vb. nedenlerden dolayı uluslararası işbirliği ve dayanışmayı içeren yönetim yapılarının önemi giderek artmaktadır (Lockwood & ark., 2010).

Genellikle doğal kaynak yönetimi terimiyle tanımlanan sürdürülebilirlik sorunlarının önemli bir alt kümesi; ormancılık, tarım, su tahsisi ve turizm gibi faaliyetlerle ilgilidir. Doğal kaynak yönetimi, genellikle havza ölçeğinde yönetim stratejilerini benimser ve biyolojik çeşitliliğin korunması, zararlı bitki ve hayvanların kontrolü, toprak ve su kalitesinin korunması ile ilgilendirir. Kirlilik, atıklar, iklim değişikliği vb. küresel sorunlar ise büyük ölçekli yönetim ve stratejilere dolayısıyla daha fazla entegrasyon ve koordinasyona ihtiyaç duyar. Bu kapsamda çevresel ve doğal kaynak politikaları yeni yönetim düzenlemelerinin geliştirilmesini zorunlu kılar (Lemos & Agrawal, 2006).

Kalkınma, tüm insanlar için daha yüksek bir yaşam kalitesi elde etmeye yönelik çok boyutlu bir girişimdir. Ekonomik kalkınma, sosyal kalkınma ve çevre koruma, sürdürülebilir kalkınmanın birbirine bağlı ve birbirini karşılıklı olarak güçlendiren bileşenlerdir. Bu kapsamda doğal ve insan yapımı kaynaklar arasında ayırım yapmak daha mantıklı bir yaklaşım olacaktır. Örneğin, demir çelik sektöründe faaliyet gösteren bir işletmenin odun kömürü yerine kok kömürünü kullanılması. Bu duyarlı anlayış ve sorumlu davranış doğal ormanların korunmasına katkı sunacak ve işletmeye itibar kazanacaktır.

Çevresel sorunların artmasıyla birlikte çok çeşitli aktörler arasındaki karşılıklı bağımlılıkta artmaktadır. Bu kapsamda katılımcı bir yönetim, aktörler arasındaki farklılıkların üstesinden gelmek için işbirliğini gerektirir (Lockwood & ark., 2010). Örneğin, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından yürütülen “sıfır atık” projesi ile atık pil, kağıt atık, ahşap atık, plastik atık, cam atık, kompozit atık, metal atık, bitkisel atık yağ, organik yağ, elektronik atıklar ayrıştırılarak toplanmakta ve geri dönüşümü sağlanmaktadır. Proje ile bakanlık ve katılımcı işletmelerin işbirliği sayesinde kaynak verimliliği, çevre koruma, israfı önleme ve çevresel farkındalığın artmasına katkıda bulunmaktadır. Bu projeye katılan işletmeler kazandığı “çevreci” sıfatı ile uluslararası alanda saygınlığı artmaktadır.

Son yıllarda nüfusun hızla artmasına karşı özellikle sınırlı rezervlere sahip doğal kaynaklar hızla azalmaktadır. Bu sınırlar tüm biyolojik sistemler için ge-

çerlidir. İnsanlar nihayetinde sonlu bir gezegenin sınırlarını kabul etmek zorundadırlar (Harris, 2003). Bu durum karşısında bireyler ve kurumlar hakkaniyet içerisinde ve adil bir şekilde davranmak zorundadır. Bu zorunluluğun yasal boyutundan daha çok ahlaki boyutu ağırlıktadır. Bu bağlamda ihtiyaçlar karşılanırken çevre konusundan hassasiyet ve farkındalık, etik bir davranış, koruyucu yasalar, üretim ve tüketimde ekonomiklik oldukça önemlidir.

Çevrenin ve kaynakların korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması ancak topyekün bir mücadele ile mümkündür (Lockwood & ark., 2010). Örneğin, kamuya açık alanlarda (plaj, cadde, park vb.) vakit geçiren bir kişi, başkalarının da bu alanları kullanacağını düşünmeli, kirletmeden ve zarar vermeden kullanılmalıdır. Benzer şekilde işletmeler atıklarını bertaraf edecek yöntemler geliştirmeli ve kaynakların verimli kullanılmasını sağlamak üzere geri dönüşüm sistemleri kurmalıdır. Örneğin, sulama faaliyetlerinde temiz su kaynakları yerine yağmur suyunun kullanılması temiz su kaynaklarının sürdürülebilirliği açısından önemli bir adım olacaktır. Bu kapsamda işletmelerin izleyecekleri yeşil strateji, çevresel yükümlülükleri ifade eder. Bu yükümlülükler çevre dostu uygulamalar ile çevreye duyarlı tüketicilere sunulacak ürünler ve fırsatlar ile yerine getirilmesi mümkündür (Parker, 2000). Çevrenin korunması ve kaynakların adil ve verimli kullanılması gelecek nesillere karşı bir borçtur. İyi bir itibar oluşturmak için hem sosyal sorumluluk hem de yeşil stratejiler önem bir araçtır.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Sürdürülebilir ekonomik üretim ve nesiller arası eşitlik için doğal sermayenin korunması şarttır. Ekolojik açıdan hem nüfus hem de toplam kaynak talebi ölçek olarak sınırlandırılmalı, ekosistemlerin bütünlüğü ve tür çeşitliliği korunmalıdır. Sürdürülebilir kalkınma ile tutarlı uygulamalar, sağlam bir ekonomik temeli korurken sosyal eşitsizlikleri ve çevresel zararı gidermelidir.

Nüfus artışıyla birlikte beslenme ihtiyacı, kişi başına tüketim seviyesini artırmaktadır. Bu durum küresel toprak ve su sistemlerini zorlamaktadır. Hem üretim hem de tüketim tarafında daha sürdürülebilir tarımsal faaliyetlere yönelim için farkındalık çabaları gereklidir. Buna ilaveten fosil kaynaklı enerji rezervlerinin sınırlı olması ve atmosferdeki sera gazlarının birikimi vb. çevresel etkiler dikkate alındığında potansiyel yenilenebilir enerji kaynaklarına (rüzgâr, biyokütle ve güneş vb.) küresel bir yönelim gereklidir.

Önümüzdeki yüzyılda, kaynakları korumak için sınırları aşan çok taraflı anlaşmaların yapılması, küresel finansman için ortak fonların oluşturulması daha da önem kazanacaktır. Kaynakları sürdürülebilir kılmak üzere küresel işbirliği ile

oluşturulacak sistemler ve süreçler ortaya konulmalı ve uzun vadeli ve planlı bir şekilde çevre dostu uygulamalara geçiş yapılmalı ve bu çabalar yaygınlaştırılmalıdır. Kamu ve özel sektör, sivil toplum kuruluşları ve gönüllüler arasındaki koordinasyon bu kapsamda toplumsal bir farkındalık için gereklidir. Sonuç olarak çevreye duyarlılık bireyden kurumlara, yerelden uluslararasına doğru topyekün bir paradigma değişimine ve çabaya ihtiyaç duymaktadır.

KAYNAKLAR

- Aras, G. & Crowther, D. (2008). Governance and sustainability: An investigation into the relationship between corporate governance and corporate sustainability. *Management Decision*, 46(3), 433-448. Doi.org/10.1108/00251740810863870.
- Balı, S. & Cinel, M. O. (2011). Bir rekabet aracı olarak kurumsal sosyal sorumluluk. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 2(4), 45-60.
- Bivins, T. (2006). Responsibility and accountability. *Ethics in public relations: Responsible advocacy*, 19-38.
- Carroll, A. B. (1999). Corporate Social Responsibility: Evolution of A Definitional Construct. *Business And Society*, 38(3), 268-295. Doi.org/10.1177/000765039903800303.
- Crowther, D. & Aras, G. (2008). *Corporate Social Responsibility*. London: Ventus Publishing ApS.
- Dağdemir, Ö. (2005). Birleşmiş milletler iklim değişikliği çerçeve sözleşmesi ve ekonomik büyüme: iklim değişikliği politikasının Türkiye imalat sanayii üzerindeki olası etkileri. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 60(2), 49-70.
- Duff, R. A. (2004). Who is responsible, for what, to whom. *Ohio State Journal Of Criminal Law*, (2), 44-461.
- Genç, N. (2005). *Yönetim ve Organizasyon Çağdaş Sistemler ve Yaklaşımlar*. (2. Baskı). İstanbul: Seçkin Yayıncılık.
- Graham, J., Amos, B., & Plumptre, T. W. (2003). *Governance principles for protected areas in the 21st century*. Canada: Institute on Governance.
- Güner, U. (2020). *Çevresel Sürdürülebilirlik*. (Versiyon 1.0.1.2020). Edirne: Trakya Üniversitesi. (10.02.2023 tarihinde <https://www.books.google.com.tr/boks> adresinden ulaşılmıştır).
- Harris, J. M. (2003). Sustainability and sustainable development. *International Society for Ecological Economics*, 1(1), 1-12.
- İşcan, Ö. F. & Kaygın, E. (2009). Kurumsal yönetim sürecinin gelişimi üzerine bir araştırma. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(2), 213-224.
- Kalfa, C. & Ataay, F. (2008). Yönetişim: Devlet Toplum İlişkilerinde Yeni Bir Aşama. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17 (3), 229-240.
- Kooiman, J. & Bavinck, M. (2005). The Governance Perspective. In J. Kooiman, M. Bavinck, S. Jen-toft & R. Pullin (Eds.), *Interactive governance for fisheries* (pp. 1-24). Netherlands: University of Amsterdam Press,
- Kuhlman, T., & Farrington, J. (2010). What is sustainability?. *Sustainability*, 2(11), 3436-3448. Doi.org/10.3390/su2113436.
- Lantos, G. P. (2001). The boundaries of strategic corporate social responsibility. *Journal of Consumer Marketing* 18(2), 595-630.
- Lemos, M. C. & Agrawal, A. (2006). Environmental governance. *Annual Review of Environment and Resources*, 31, 297-325. Doi.org/10.1146/annurev.energy.31.042605.135621.
- Lockwood, M., Davidson, J., Curtis, A., Stratford, E., & Griffith, R. (2010). Governance principles for natural resource management. *Society and Natural Resources*, 23(10), 986-1001. Doi.Org/10.1080/08941920802178214
- Martı, H. (2019). *Hadisler Ekseninde Çevre Ahlakı*, (3. Baskı). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

- Memduhoğlu, H. B. & Yılmaz, K. (2017). *Yönetimde Yeni Yaklaşımlar* (Güncellenmiş ve Genişletilmiş 3. Baskı), Ankara: Pegem Akademi.
- Mevzuat (2003). *4904 sayılı Türkiye İş Kurumu Kanunu*. (03.01.2023 tarihinde <https://www.mevzuat.gov.tr/Mevzuat/Metin/1.5.4904-20111011.pdf> adresinden ulaşılmıştır).
- Mevzuat (2006). *Kent Konseyi Yönetmeliği*. (04.01.2023 tarihinde <https://www.mevzuat.gov.tr/ana-sayfa/MevzuatFihristDetayIframe?MevzuatTur=7&MevzuatNo=10687&MevzuatTertip=5> adresinden ulaşılmıştır).
- Mintzberg H. (1983). The case for corporate social responsibility. *The Journal of Business Strategy* 4(2): 3-15.
- Mutisya, E., & Yarime, M. (2014). Moving towards urban sustainability in Kenya: a framework for integration of environmental, economic, social and governance dimensions. *Sustainability science*, 9, 205-215.
- Olson, E. G. (2008). Creating an enterprise-level green strategy. *Journal of business strategy*, 29(2), 22-30. Doi.org/10.1108/02756660810858125.
- Parker, L. D. (2000). Green strategy costing: Early days. *Australian Accounting Review*, 10(20), 46-55.
- Sürdürülebilirlik (2023). 15 Corporate Social Responsibility Examples. (05.02.2023 tarihinde <https://www.sustainablebusinessstoolkit.com> adresinden ulaşılmıştır).
- Seebacher, F. & Franklin, C. E. (2012). Determining environmental causes of biological effects: the need for a mechanistic physiological dimension in conservation biology. *Philosophical Transactions of the Royal Society B: Biological Sciences*, 367(1596), 1607-1614. Doi.10.1098/rstb.2012.0036.
- Sobacı, M. Z. (2007). Yönetişim kavramı ve Türkiye’de uygulanabilirliği üzerine değerlendirmeler. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 5 (1), 195-208.
- Tilman, D. & Lehman, C. (2001). Human-caused environmental change: impacts on plant diversity and evolution. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 98(10), 5433-5440. Doi.10.1073/Pnas.091093198.
- Wan-Jan, W. S. (2006). Defining corporate social responsibility. *Journal of Public Affairs: An International Journal*, 6(3-4), 176-184. Doi.org/10.1002/pa.227.
- Wheelen, T.L. & Hunger, J. D. (2012). *Strategic Management and Business Policy: Toward Global Sustainability* (13th ed.), USA: Pearson Education.
- Windsor, D. (2001). The future of corporate social responsibility. *The international journal of organizational analysis*, 9(3), 225-256. Doi.org/10.1108/eb028934.